

مقاله پژوهشی: الگوی ساز و کارهای مشارکت مردمی با پلیس در پیشگیری از جرم و تأمین امنیت پایدار

صیاد درویشی^۱، پرویز آهی^۲، عبدالرحمن میرزاخانی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۰۶

چکیده

یکی از عوامل اصلی و تأثیرگذار در موفقیت برنامه‌های پلیس در تأمین امنیت عمومی، مشارکت مردمی و تقویت عوامل تقویت کننده آن می‌باشد. این پژوهش با هدف ارائه الگوی ساز و کارهای مشارکت مردمی با پلیس در پیشگیری از جرم و تأمین امنیت پایدار انجام پذیرفته است. تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی، از نظر ماهیت توصیفی و براساس نوع داده، کیفی است. جامعه آماری این پژوهش کلیه فرماندهان و مدیران مأموریتی سطوح عالی پلیس می‌باشند که برای تعیین نمونه از روش نمونه‌گیری هدفمند تا اشباع نظری استفاده گردید. ابراز جمع آوری داده مصاحبه نیمه ساختار یافته می‌باشد که روایی آن به روش صوری و پایایی آن از روش بازآزمون استفاده شد. سپس داده‌ها با استفاده از روش تحلیل محتوی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در مجموع، تعداد ۱۳۷ شاخص به‌عنوان ساز و کارهای مشارکت مردمی با پلیس در پیشگیری از جرم و تأمین امنیت پایدار شناسایی گردیدند که در قالب مدل پنج بعدی؛ اطلاع‌رسانی (۳۴ شاخص)، مشارکت خواهی (۳۵ شاخص)، مشارکت جویی (۲۶ شاخص)، همکاری (۲۳ شاخص) و توانمندسازی (۱۹ شاخص) سامان داده شد. نتایج نشان می‌دهد پلیس برای پیشگیری از جرم و تأمین امنیت پایدار باید سازوکارهای شناسایی شده در جلب مشارکت مردمی را که در قالب الگو طراحی شده است، در سطوح راهبردی، تاکتیکی و اجرایی در صدر برنامه‌های خود قرار داده و عملیاتی نماید. کلیدواژه‌ها: ابعاد مشارکت در امنیت، امنیت پایدار، پیشگیری از جرم، مشارکت مردم و پلیس.

^۱ دانشیارگروه فرماندهی و مدیریت انتظامی دانشگاه جامع علوم انتظامی امین و عضو انجمن علمی پژوهش‌های انتظامی ایران (نویسنده مسئول). رایانامه: s49darvishi@gmail.com

^۲ دانشیار گروه مدیریت منابع انسانی دانشگاه جامع علوم انتظامی امین. رایانامه: p.ahi@yahoo.com

^۳ استادیار گروه پیشگیری از جرم دانشگاه جامع علوم انتظامی امین و عضو انجمن علمی پژوهش‌های انتظامی ایران امین رایانامه: cls188rahman@yahoo.com

مقدمه و بیان مسئله

امنیت یکی از نیازهای اصلی و بنیادی انسان‌ها در طول زندگی و تاریخ بشر بوده که همواره برای ایجاد و توسعه‌ی آن روش‌های مختلفی را به کار بسته‌اند. پرواضح است بر پایه قانون، سازمان انتظامی کشور مظهر تأمین امنیت عمومی است. گستردگی ابعاد و پیچیدگی ایجاد امنیت، موجب شده است که پلیس به‌عنوان مرجع و متولی اصلی برقراری امنیت عمومی جامعه نتواند به تنهایی در تمام حوزه‌ها، اثرگذاری مقتدرانه‌ای داشته باشند. با افزایش دامنه خطرات تهدید کننده و جرائم و تخلفات، این موضوع هم آشکار می‌شود که قطعاً پلیس به تنهایی نمی‌تواند از عهده تأمین نظم و امنیت جامعه برآید؛ هر چند در این خصوص استفاده از فناوری و امکانات پیشرفته بر توان نیروهای پلیس افزوده است. اما به هر حال محدودیت‌های موجود و کمبود نیرو نسبت به سطوح امنیتی، نیازمند بهره‌گیری از روش‌های دیگری است. بر این اساس می‌توان گفت یکی از زمینه‌های اصلی برنامه‌ریزی‌ها در حوزه تأمین نظم و امنیت عمومی، توجه به مشارکت فعال و همه‌جانبه افراد جامعه و فرایندهای تقویت کننده آن است. بدون تردید تأمین امنیت فردی و جمعی مردم و مصونیت بخشیدن جان و مال و ناموس شهروندان از وظایف ذاتی پلیس در هر نظام حاکمیتی می‌باشد. از این رو حساسیت، اهمیت، دشواری و پیچیدگی این مأموریت لزوم مشارکت و همکاری مردم را در این عرصه دو چندان می‌کند. یعنی آحاد شهروندان مجاز و موظف هستند در پیشگیری از جرم و تأمین امنیت خود و دیگران نقشی فعال ایفا نمایند.

قرن بیست و یکم را قرن همیاری و مشارکت نام نهاده‌اند و با هدف شناخت عمیق تر این مفهوم، طبقه‌بندی‌های مختلفی از آن ارائه شده است که رایج‌ترین آن مشارکت اجتماعی می‌باشد. مشارکت برای تحقق امنیت، نیازمند بستری مناسب است و بدون آن جریان نمی‌یابد. بستر مناسب برای مشارکت مردم، تقویت جامعه مدنی و نهادها و فرایندها و ساز و کارهای وابسته به آن است.

رویکردهای نوین پلیس به‌دنبال آن است که با به کارگیری شیوه‌های مناسب از مشارکت‌های مردمی در پیشگیری از جرم و ایجاد نظم و امنیت پایدار استفاده شود و حفظ

نظم و امنیت را از یک پدیده رسمی و آمرانه به یک پدیده مشارکت محور تبدیل نماید. چرا که بهترین و اثرگذارترین راهکار برای ارتقاء امنیت پایدار، مشارکت عامه مردم در برنامه‌ها و مأموریت‌های پلیس می‌باشد. با وجود وضعیت فعلی حاکم بر منطقه و جهان، استقرار امنیت پایدار در همه جوامع به جز با مشارکت مردم محقق نمی‌گردد. پلیس برای افزایش مشارکت‌های مردمی در پیشگیری از جرم و تأمین امنیت پایدار، رویکرد اجتماع‌محور را در پیش گرفته است، اما تاکنون الگوی جامع برای تعیین سازوکارهای توسعه مشارکت مردمی، که نقش مهمی در تحقق اهداف کوتاه مدت و بلندمدت فراجا می‌تواند داشته باشد، طراحی نگردیده است. بنابراین با توجه به لزوم توسعه دانش نظری و کاربردی در سطح سازمان‌ها، این تحقیق در سطح سازمان پلیس از هر دو منظر نظری و کاربردی دارای اهمیت و ضرورت است. از یک طرف نتایج تحقیق موجب توسعه دانش نظری پلیس در حوزه توسعه مشارکت مردمی در انجام مأموریت‌ها خواهد شد. چرا که توسعه برنامه‌های مشارکت مردمی، یکی از نقاط کلیدی موفقیت فراجا در برنامه‌های راهبردی و آینده‌نگری محسوب می‌گردد و از سوی دیگر یافته‌های این تحقیق، به مدیران سازمان در سطوح مختلف به‌ویژه سطوح اجرایی، این امکان را می‌دهد که بصورت کاربردی و کاربست در تمام برنامه‌ریزی‌های عملیاتی و پشتیبانی خود، به‌ویژه استفاده از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های جامعه محلی در پیشگیری از جرم و توسعه امنیت پایدار در بستر مشارکت مردمی بهره‌گیرند.

این مطالعه به چگونگی مشارکت مردم و پلیس به عنوان رکن مهم تأمین امنیت پایدار، بررسی روابط فرد و جامعه با پلیس، چگونگی درونی کردن ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی، چگونگی استفاده از ظرفیت مشارکت اجتماعی در بهبود و ارتقاء امنیت عمومی، رابطه بین مشارکت و اعتماد و تعلق اجتماعی و کارکرد و نقش مشارکت شهروندان در توسعه و تحول جامعه و مواردی از این قبیل می‌پردازد و می‌تواند راهگشای پلیس در اجرای هر چه بهتر مأموریت‌های خود در پیشگیری از جرم و تأمین امنیت پایدار باشد. آنچه در این بین بیش از همه اهمیت دارد، درونی کردن ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی

است که می‌تواند نوعی خودصیانتی در بین آحاد جامعه ایجاد نماید که هدف غایی از مشارکت مردم با پلیس می‌باشد. برای توسعه فرایند مشارکت مردمی با پلیس نیاز به شناخت و ارائه الگوی سازو کارهای مناسبی می‌باشد که این الگو تاکنون در فراجا طراحی و ارائه نگردیده است. بنابراین این مطالعه با طرح این سؤال که الگوی سازوکارهای مشارکت مردمی با پلیس در پیشگیری از جرم و تأمین امنیت پایدار کدام است؟ تلاش می‌نماید تا الگوی مناسب از سازوکارهای توسعه مشارکت مردمی با پلیس را در پیشگیری از جرم و تأمین امنیت پایدار ارائه نماید.

پیشینه تحقیق

محبی و همکاران (۱۴۰۰) در تحقیقی با عنوان «ارائه الگوی مشارکت‌های مردمی در مدیریت انتظامی پیشگیری از جرم» به این نتیجه رسیدند که پلیس باید با تمرکز بر رویکرد مشارکتی و جامعه محوری، آحاد جامعه را در موضوع پیشگیری از جرم سهیم کرده و همه شهروندان را مسئول برقراری نظم و امنیت پایدار بدانند. بنابراین، پلیس برای رسیدن به این اهداف نیازمند جلب اعتماد و رضایت عمومی مردم و بهره‌گیری از الگوی تدوین شده در طرح ریزی و مدیریت انتظامی پیشگیری از جرم است. رستمی و دهقان (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «تأمین امنیت عمومی پایدار با نقش‌پذیری از سرمایه اجتماعی مردم محور» به این نتیجه رسیدند که رویکرد امنیت ناظر بر سرمایه اجتماعی (شامل اعتماد متقابل، آگاهی عمومی و مشارکت مردمی و...) برای «ایجاد و حفظ نظم عمومی»، «کاهش وقوع جرم» و «حاکمیت قوانین و مقررات» در نظام اسلامی است. در این راستا «سرمایه‌ی اجتماعی» به‌عنوان یکی از مفاهیم مهم و کلیدی، به دلیل بهره‌مندی از رویکرد نرم‌افزارانه از محورهای اصلی مطالعات و راهبردهای تأمین امنیت نرم در عرصه‌های کلان، بخشی و خرد است. رحیمی، محسنی و جهانیان (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان «بررسی نحوه و تأثیر مشارکت شهروندان با پلیس در برنامه‌های پیشگیری اجتماعی از جرم (مطالعه موردی: مشارکت شهروندان تهران با پلیس و مقایسه آن با مشارکت شهروندان در کلان شهرهای آمریکا)» به این نتایج رسیدند در کلان شهرهای آمریکا، سازمان‌های دولتی و گروه‌های

مردمی مبتنی بر قانون ۱۹۹۴ از پروژه‌های ابتکاری برای تقویت پلیس و کاهش جرم حمایت کردند و این امر منجر به کاهش جرایم گردیده است. به رغم اینکه پلیس تهران توانسته برخی برنامه‌های اجتماعی با هدف پیشگیری از جرم اجرا نماید؛ اما برنامه‌ریزی نامناسب در جهت جلب مشارکت شهروندان و عدم جلب اعتماد آنان به همکاری با پلیس و کلی بودن برنامه‌ها از جمله موانع اصلی در پیشگیری اجتماعی از جرم در تهران شناسایی شده است. سعیدی (۱۳۸۹) در تحقیقی با موضوع «مشارکت مردم و ناجا (با تأکید بر موانع و راهکارها)» که به روش اسنادی و کمی صورت پذیرفت، به این نتیجه رسید که زنان بیش از مردان و متأهلین بیش از مجردین علاقمند به مشارکت با ناجا هستند. طبقه متوسط بیش از سایر طبقات به مشارکت با پلیس در برقراری نظم و امنیت گرایش دارند. مردم آمادگی نسبی لازم را برای مشارکت با ناجا دارند. از دیدگاه مردم سازمان نیروی انتظامی به لحاظ ساز و کار و پرسنل نیازمند مشارکتی شدن است. همچنین بدبینی، بی‌اعتمادی، پایین بودن آگاهی مردم از وظایف پلیس، فقدان ساز و کارهای مشارکت، مخاطرات ناشی از مشارکت با پلیس و ... از جمله موانع مشارکت هستند.

شمس‌الدین (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «چالش‌های تحقق‌پذیری امنیت پایدار و تاب‌آوری سکونت‌گاه‌های انسانی» به این نتیجه رسیده است که تحقق امنیت و تاب‌آوری پایدار ناشی از انعطاف‌پذیری سیستم‌های حکمرانی و تغییرات مداوم با تغییرات ساختاری جوامع و علم نوین روز می‌باشد. اسکوگان (۲۰۱۱) در پژوهشی که با عنوان «تأثیر پلیس جامعه محور بر ساکنان محله در شهر شیکاگو» به این نتیجه رسید که اجرای طرح پلیس جامعه محور بسیار مفید بوده و در طول ده سال ارزیابی انجام شده درصد ساکنانی که از بیرون رفتن در شب می‌ترسیدند از ۱۱ درصد به ۲۲ درصد بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰ افزایش یافته و ترس از وقوع جرم بین زنان و مردان و بین افراد مسن به شدت کاهش یافته است. مقایسه نتایج پیشینه‌های پژوهش نشان می‌دهد که در بیشتر پژوهش‌های انجام شده محققان به این نتیجه رسیده‌اند که در شرایط امروزی تحقق اهداف پلیس در گروه مشارکت‌های مردمی است. مشارکت‌های مردمی که به ایجاد سرمایه اجتماعی برای پلیس

می‌انجامد، نیازمند بسترسازی و تدوین سازوکارهای قانونی و ساختاری است. مشارکت های مردمی ضامنی برای اجرایی شدن برنامه‌ها و کاهش جرم و ترس از جرم، از پیامدهای آن است. در تحقیق حاضر، مولفان در پی ارائه الگویی با عنوان ساز و کارهای مشارکت مردمی با پلیس در تأمین امنیت پایدار می‌باشند.

۱. چارچوب مفهومی

مشارکت در اصطلاح به هر کنش اجتماعی که از طریق آن افراد با فعالیت‌های سازمان یافته به دنبال دستیابی به اهداف معینی هستند، گفته می‌شود. مدیریت نیز مشارکت را درگیر شدن بسیار نزدیک مردم در فرایندهای مؤثر بر روند زندگی آن‌ها می‌داند. حوزه اندیشه فقه حکومتی و حقوق عمومی در اسلام نیز مشارکت را دخالت مردم در امور اجتماعی و اداره جامعه به وسیله آن‌ها می‌دانند. با گسترش و پیچیدگی مناسبات و روابط اجتماعی، مشارکت به واژه‌ای نسبتاً پرکاربرد در ادبیات و زبان روزانه و همچنین در مطالعات و نوشته‌های علمی از مطالعات اجتماعی تا مطالعات رسانه و ارتباطات و حتی سیاست-گذاری‌ها و تصمیم‌های سیاسی تبدیل شده است (کارپنتیر، ۲۰۱۲: ۱۶۵). مشارکت دارای انواع گوناگونی است که می‌توان به مشارکت از نوع ابزاری، ارادی، برانگیخته، پیمانی، تحمیل شده، توسعه‌ای، مشاوره‌ای اشاره کرد. مشارکت شهروندان توزیع قدرتی است که شهروندان بدون قدرت را توانمند سازد؛ بدان معنا که بتوانند در منابع فراوان آن سهم شوند (آقامیری، ۱۴۰۰: ۱۴۶). بهترین نوع مشارکت که بتوان به آن در راستای توسعه امیدوار بود، مشارکت ارادی است که با تبدیل آن به مشارکت توسعه‌ای می‌توان به نتایج مشارکت در جامعه امیدوار بود (رضوانی، ۱۳۸۹: ۲۲).

مشارکت اجتماعی به کنش یا عمل مشارکتی گفته می‌شود که عامل، با توجه به انتظارات افراد دیگر آن را انجام می‌دهد (گلابی، اخشی، ۱۳۹۴: ۱۴۴). در بسیاری از نوشته‌ها، کنش مشارکتی از طریق سه شاخص محوری از کنش غیر مشارکتی تفکیک شده است. الف:

داوطلبانه بودن، ب: آگاهانه بودن، ج: مسئولیت پذیری نکته حائز اهمیت این است که مشارکت یک رفتار دوطرفه است و پلیس در جلب مشارکت مردمی باید این مفهوم را در نظر داشته باشد.

هدف از جلب مشارکت:

آنچه امروز از اهمیت حیاتی برای هر نظامی بر خوردار می باشد، چگونگی جلب مردم و همراه ساختن آن‌ها در راستای اصول و مبانی حاکم بر نظام (یا به تعبیری حفظ مشروعیت) می باشد که در صورت وجود می توان به طور قطع بر سلامت امنیت ملی و تلاش همگانی برای پاسداشت آن، حکم داد (گیدنز، ۱۳۸۰: ۳۲۶). کنش مشارکت اجتماعی بدون هدف نیست. اهداف مشارکت اجتماعی گستره وسیعی دارد. نیات و مقاصد کنشگران مشخص کننده اهداف کنش اجتماعی آنهاست. بنابراین اهداف مشارکت اجتماعی می تواند از اهداف انسان دوستانه فردی تا اهداف اعتراضی و بهبود وضع موجود فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی تا سیاسی نوسان داشته باشد (قیصری، ۱۳۹۸: ۴۳). از جمله مهم ترین هدف های جلب مشارکت پلیس و مردم می توان به موارد زیر اشاره نمود:

۱. تشریک مساعی مردم و بخش های مختلف پلیس در ارائه راهکارهای مناسب و قابل

اجرا؛

۲. تغییر نقش پلیس از سرپرست به تسهیل گر به گونه ای که مشارکت مردم در تصمیم

گیری های انتظامی و تأمین امنیت لحاظ گردد؛

۳. تمرکززدایی در برنامه ریزی و اجرای طرح ها از طریق مشارکت و اتصال پایدار با

ساختارهای موجود؛

۴. بهره گیری از ظرفیت های سازمان یافته مردمی برای پایدار ساختن طرح های توسعه ای

انتظامی و امنیتی؛ مشارکت فعال شهروندان به عنوان عنصری مهم برای اجرای موثر

سیاست‌های ایمنی شهری و رفع آسیب‌ها و خطرات احتمالی جوامع محلی می‌باشد (ریتی ، ۲۰۲۰: ۴۵۱). از این‌رو در مراحل تصمیم‌گیری شهری مشارکت میان کارگزاران و شهروندان امری ضروری است، چرا که شهروندان با مشارکت منظم خود در برنامه‌ریزی شهری و فضایی، توسعه پایدار مورد حمایت سازمان‌ها و دولت را به یک تعهد عملی برای خود تبدیل می‌نمایند (پچکوسکی و همکاران، ۲۰۱۹: ۵۵).

این امر می‌تواند افزایش شانس اجرای موفقیت‌آمیز؛ تقویت، درست و قانونی بودن فرایند توسعه اجتماعی را در پی داشته باشد. البته شهروندان زمانی در امور مشارکت می‌کنند که به کارگزاران خود اعتماد داشته باشند (وارن، ۲۰۱۴: ۲۱۸).

با توجه به آن چه اشاره شد مشارکت در وهله اول ابزاری برای تأمین نظم و امنیت جامعه است. استفاده مکرر از این ابزار باعث نهادینه سازی فرهنگ مشارکت در سطح جامعه می‌شود و در نهایت می‌توان به هدف غایی مشارکت اعضای جامعه بصورت داوطلبانه دست یافت و دقیقاً تفاوت این دو نگرش در همین موضوع می‌باشد. مشارکت هنگامی که به عنوان ابزار باشد هم می‌تواند داوطلبانه و هم تحمیلی انجام شود، اما هنگامی که مشارکت هدف است، به یقین مقصود مشارکت داوطلبانه می‌باشد.

با این استدلال در مکتب پلیس جامعه محور می‌بایست از مشارکت به‌عنوان ابزاری برای پای کار آوردن اعضای جامعه به‌منظور احساس تعهد و مسئولیت نسبت به امنیت اجتماعی بهره برد و در نهایت و با ادامه این روند می‌توان به مقصود و هدف مشارکت داوطلبانه و متعهدانه با رویکرد جامعه پلیس محور و خودکنترل دست یافت.

مشارکت و نظم اجتماعی

پیتر بلاو معتقد است نظم اجتماعی در تبادل اجتماعی شکل می‌گیرد. او اعتماد اجتماعی را شاخصه اصلی مبادله اجتماعی می‌داند و معتقد است در حالی که در مبادله اقتصادی افراد براساس یک قرارداد رسمی توقع مشخصی از منافع مشترک دارند، در مبادله

اجتماعی، افراد اگر چه این انتظار را در درون ذهن خود دارند، اما در آن تعهدی آشکار و صریح وجود ندارد و حتی زمان مشخصی برای جبران آن در نظر گرفته نمی‌شود؛ بنابراین در کانون مبادله اجتماعی نیازمند اعتماد هستیم و همین اعتماد است که در نهایت پیوند بین افراد و نظم اجتماعی را به وجود می‌آورد (بیگوند و بیژنی، ۱۳۹۹: ۳۲۲).

در نظم اجتماعی، روابط مبادله‌ای در مجموعه‌ای تعاملی عمدتاً از نوع مبادلات نامتقارن گرم است. در این نظم، روابط مبادله‌ای در بستر روابط جامع انتشاری و عاطفی صورت می‌گیرد. ترکیب نظم اجتماعی از تعهد، اندیشه، پول و زور، پاسداران اصلی و ژنریک هر نظم اجتماعی هستند. کم و کیف هر کدام از آن‌ها در هر نظم اجتماعی تجربی متفاوت و متغیر است و میزان تکیه نظم بر هر کدام از آن‌ها بستگی به عوامل بی‌شماری از جمله بستگی به فاز جامعه دارد؛ یعنی اگر جامعه در فاز اقتصادی باشد، نظم اجتماعی آن بیشتر متکی بر پول و ثروت است و در صورتی که جامعه در فاز اجتماعی باشد، نظم آن بیشتر وابسته به تعهد است. در صورتی که جامعه در فاز سیاسی باشد، نظم آن نیز بیشتر تکیه بر اندیشه دارد (چلبی، ۱۳۸۸: ۱۲). اعتماد به پلیس استحکام بیشتری به روابط مبادله‌ای جامعه و پلیس داده و به افزایش نظم اجتماعی به عنوان پیامد آن کمک خواهد کرد.

مشارکت پیشگیری از جرم و امنیت پایدار

با توجه به تاریخ و شیوه‌های مبارزه بشر با پدیده جرم، جرم‌شناسان پیشگیری از جرم را به دو گونه پیشگیری کیفری و پیشگیری غیرکیفری تقسیم کرده‌اند، اصطلاح پیشگیری از جرم در معنای وسیع خود شامل اقدامات کیفری و غیرکیفری برای خنثی‌کردن عوامل ارتکاب جرم و کاهش بزهکاری می‌شود ولی در مفهوم مضیق پیشگیری فقط تدابیر غیرکیفری را شامل می‌شود. در تعریف امنیت نیز آمده است که امنیت مقوله‌ای کلی و عمومی است و پرداختن به آن لازمه رفع هرگونه تهدید بالقوه و بالفعلی است تا انسان بتواند با آرامش خاطر به دیگر وجوه زندگی خویش بپردازد (سرتیپی، مدیری و پیشگاهی فرد، ۱۴۰۱: ۴۰). از بررسی، واکاوی و تحلیل فرمایشات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) چنین نتیجه گرفته می‌شود که ابعاد امنیت را در شش بُعد فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی،

دفاعی امنیتی و زیست محیطی می‌توان سازماندهی کرد. این ابعاد به هم مرتبط بوده و تهدید یا وجود آسیب در هریک از آنها، سایر ابعاد را متأثر خواهد نمود (حبیب زاده، ۱۳۹۸: ۷). در کنار امنیت، موضوع احساس امنیت نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. احساس امنیت پدیده‌ای روان‌شناختی - اجتماعی است و دارای ابعاد گوناگونی است. این احساس ناشی از تجربه‌ای مستقیم و غیرمستقیم افراد از شرایط و اوضاع محیط پیرامون است که افراد مختلف به صورت‌های گوناگون آن را تجربه می‌کنند (دهقان، تقی‌لو و سعیدآبادی، ۱۴۰۱: ۲۲). امنیت اجتماعی به معنای کاهش ترس از جرم، افزایش رفاه اجتماعی و رفع نگرانی سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است (عشایری و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۲۲). امنیت اجتماعی به مثابه پیامد مثبت و مطلوب، حاصل اثرگذاری سرمایه اجتماعی بر زندگی فردی در قدم اول و زندگی جمعی به تبع آن است. چون سرمایه اجتماعی، مستلزم رفتارهای هنجارمند است، انحرافات اجتماعی نیز بیانگر نبود سرمایه اجتماعی خواهد بود. بدین ترتیب میزان ناامنی اجتماعی به مثابه شاخصی برای سنجش میزان آسیب و افول در سرمایه‌های اجتماعی در نظر گرفته می‌شود. از این رو ضریب امنیت اجتماعی متغیری از استقرار و قوام سرمایه اجتماعی خواهد بود.

از منظر بورديو (۱۹۹۷) سرمایه اجتماعی متأثر از موقعیت اجتماعی و اقتصادی افراد و همچنین قدرت مادی، منزلت فرهنگی و سرمایه نمادین آنهاست و این مشهوریت به یک فرد یا گروه اجازه می‌دهد تا شبکه پایداری از روابط را برای آشنایی و شناخت متقابل در اختیار داشته باشد (هزارجریبی، ۱۴۰۱: ۱۲۶). از طرفی یکی از بزرگترین سرمایه‌های اجتماعی پلیس جلب و جذب مشارکت مردمی در ابعاد مختلف می‌باشد. هم‌چنین می‌توان گفت ریشه اصلی سرمایه‌های اجتماعی پلیس مشارکت مردمی است، چراکه هر یکی از سرمایه‌های اجتماعی تنها زمانی می‌توانند بروز و ظهور یابند که مشارکت مردمی را به دنبال داشته باشد. به دیگر سخن سرمایه اجتماعی پلیس متغیری وابسته به مشارکت مردمی می‌باشد.

بر این اساس و بر مبنای رابطه تعدی، امنیت اجتماعی تابعی از مشارکت مردمی می‌باشد به گونه‌ای که هر چه میزان مشارکت مردمی افزایش یابد، بستر مناسب برای بهره‌گیری از سرمایه‌های اجتماعی افزایش می‌یابد و در نتیجه با بهره‌گیری از سرمایه‌های اجتماعی زمینه برقراری امنیت اجتماعی توسط پلیس فراهم می‌آید.

دایره تعاملات اجتماعی و هنجاری پلیس با سطوح مختلف جامعه به حدی است که این سازمان بزرگ را وادار می‌سازد روز به روز از اقدامات فیزیکی عبور کرده و به شیوه‌های نرم‌تر و کارآمدتر سوق پیدا کند. امروز هنر پلیس در کنترل‌های انتظامی و عملیاتی خلاصه نمی‌شود؛ بلکه توانمندی پلیس در حرکت‌های اجتماعی که منجر به کنترل‌های موثر و ماندگار است، تعقیب می‌شود. پلیس امروز باید برای هر قشری، نسخه فکری و رفتاری همان قشر را تجویز کرده و از رفتارهای عمومی و تک بعدی فاصله بگیرد.

۲. روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف «کاربردی» و توسعه‌ای است. از نظر ماهیت توصیفی، از حیث بعد محیط، از نوع میدانی می‌باشد. براساس نوع داده، کیفی و براساس نقش محقق مستقل از فرایند تحقیق می‌باشد. مشارکت-کنندگان در این تحقیق این پژوهش کلیه فرماندهان و مدیران رده‌های مأموریتی در سطوح عالی و میانی و مرتبط با توسعه برنامه های ملی و محلی پلیس در زمینه تأمین و ارتقاء امنیت عمومی می‌باشد که حداقل دارای مدرک کارشناسی ارشد و حداقل ۱۵ سال سابقه کار می‌باشند و به اصطلاح خبرگان آگاه نام دارند. برای تعیین این گروه از خبرگان از روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده گردید. در این پژوهش حجم نمونه تا اشباع نظری ادامه یافت که در نمونه ۱۵ اشباع نظری حاصل گردید، اما به منظور اطمینان بیشتر مصاحبه تا نفر ۱۸ ادامه یافت. ابزار جمع‌آوری داده را مصاحبه نیمه ساختار یافته تشکیل می‌دهد. برای حصول اطمینان از روایی ابزار از نظرات ارزشمند اساتید و متخصصانی که در این حوزه خبره و مطلع بودند استفاده شد. همچنین به‌طور همزمان از مشارکت‌کنندگان در تحلیل و تفسیر داده‌ها کمک گرفته شد. برای

محاسبه پایایی بازآزمون از میان مصاحبه‌های انجام گرفته چند مصاحبه به‌عنوان نمونه انتخاب شده و هر کدام از آن‌ها در یک فاصله زمانی کوتاه و مشخص دوباره کدگذاری شد. سپس گدهای مشخص شده در دو فاصله زمانی برای هر کدام از مصاحبه‌ها با هم مقایسه شدند در این پژوهش ضریب پایایی بین کدگذاری‌های انجام شده ۷۹ درصد به دست آمد که بیانگر قابل قبول بودن آن است. سپس داده‌ها با استفاده از روش تحلیل محتوی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و مدل نهایی ارائه گردید.

۳. تجزیه و تحلیل یافته‌ها

الف) یافته‌های توصیفی: یافته‌های توصیفی از بعد جمعیت‌شناختی در جدول ۱. نشان داده می‌شود

جدول ۱. توصیف جمعیت‌شناختی جامعه نمونه

تعداد	مدرک تحصیلی		سن خدمتی		سابقه خدمت اجرایی	
	کارشناسی ارشد	دکتری	۲۰-۲۵	۲۵ و بالاتر	۱۵-۲۰	بیشتر از ۲۰ سال
۱۸	۱۰	۸	۱۲	۶	۵	۱۳

ب) شناسایی سازوکارهای مشارکت مردمی با پلیس در تأمین امنیت پایدار
مصاحبه شوندگان در پاسخ به پرسش‌های مرتبط با مولفه‌ها و شاخص‌های مشارکت مردمی با پلیس در تأمین امنیت پایدار به تشریح مولفه‌ها و شاخص‌های مشارکت مردمی با پلیس در تأمین امنیت پایدار براساس تجربیات، نگرش‌ها و تخصص‌های خود پرداختند. از تحلیل جملات و دیدگاه‌های این افراد، کدهای اولیه استخراج شد. در مرحله بعد، کدهای دارای مضمون مشترک در یک گروه مشابه قرار گرفت تا جواب پرسش‌های تحقیق به دست آید. همچنین مفاهیم به دست آمده براساس الگوی پنج بعدی پترسون و همکاران (۲۰۱۱) طبقه‌بندی شد.

در جدول ۲ شاخص‌های اطلاع‌رسانی برای مشارکت با پلیس نمایه شده است.

جدول ۲. شناسایی شاخص‌های اطلاع‌رسانی

مفهوم	مقوله	زیر مقوله	فراوانی
مشارکت مردمی با پلیس در امنیت	اطلاع رسانی	بهره‌گیری از سیستم‌های اطلاع‌رسانی به روز و نوین	۶
		بسترسازی و زمینه‌سازی برای پذیرش گفتگو	۸
		توجه به اقناع‌سازی و رسیدن به اجماع مشترک در اطلاع‌رسانی	۴

	پایدار
توسعه و بهینه‌سازی کانال ارتباطی با مردم	۹
آموزش لازم برای مجریان و دست‌اندرکاران بخش اطلاع‌رسانی	۱۱
استفاده بهینه از تمام ظرفیت‌های هیئت‌ها، مجالس و مساجد	۱۲
ارائه پیشنهادهای جذاب برای شروع مشارکت داوطلبانه در گفتگوها	۵
اطلاع‌رسانی مناسب برای تمام گروه‌ها با تمرکز بر مشارکت گروهی	۹
ایجاد فرصت‌هایی برای ابراز عقیده و نظر مخاطب	۷
ارتقای فرهنگ اطلاع‌رسانی در تمام سطوح سازمان	۴
تمرکز بر اعتمادسازی در تمام برنامه‌های رسانه‌ای	۸
تمرکز بر برقراری و ایجاد روابط صمیمانه با مردم	۶
افزایش و استمرار خلاقیت و نوآوری در اطلاع‌رسانی	۱۰
آسان‌تر شنیدن صدا و گفتگو توسط دیگران	۴
تقویت احساس وابستگی و علاقه‌مندی و پشتیبانی مردم به اطلاع-رسانی پلیس	۹
توجه به شکل‌گیری گفتگوی عمومی و شکستن سکوت و رکود	۶
توجه به افزایش سرمایه اجتماعی و کاهش شکاف‌های اجتماعی در اطلاع‌رسانی	۶
توجه به ارتقاء رضایتمندی جامعه	۹
تسهیل و تسریع در پاسخگویی به مطالبات شهروندان	۵
مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی بهتر، گسترده‌تر و پایدارتر نهادها و سازمان‌ها	۵
اشراف بیشتر به نیازها مسایل، چالش‌ها و مطالبات عمومی شهروندان	۹
گسترش و ارتقاء بیش و فرهنگ مشارکت و ارتقاء روحیه جمعی در جهت نهادینه‌کردن امر مشارکت	۶
آموزش مسایل انتظامی در قالب اطلاع‌رسانی مستمر	۷
اطلاع‌رسانی آموزش محور برای آحاد جامعه در راستای ارتقای مشارکت اجتماعی	۹
شبکه‌سازی و ایجاد سامانه اطلاعاتی و ارتباطی گروه‌ها و تشکل-های فعال	۱۱
تشریح مکانیزم مشارکت و مزایای آن نسبت به سایر روش‌های تأمین امنیت در گفتگوها و اطلاع‌رسانی‌ها	۸

۹	دانش، مهارت و فن کافی در اطلاع رسانی
۶	تبلیغات و اطلاع رسانی در مورد وضعیت پلیس و تشویق مردم و افراد خیر به مشارکت
۶	توجه به نقش روحانیون در تبلیغات حمایتی پلیس
۴	افزایش آگاهی مردم نسبت به اهداف و طرح‌های امنیت‌زا
۵	افزایش آگاهی عمومی از مقوله امنیت و اولویت‌بندی نیازهای انتظامی و امنیتی
۵	ایجاد توانایی متقابل برای ارتباط با پلیس
۶	ایجاد روحیه خودتکایی در مردم
۹	فراهم نمودن اطلاعات کافی و ایجاد شبکه گسترده اطلاع‌رسانی

در جدول ۳ شاخص‌های مشورت‌خواهی برای مشارکت با پلیس نمایه شده است.

جدول ۳. شناسایی شاخص‌های مشورت‌خواهی

مفهوم	مقوله	زیر مقوله	فراوانی
مشارکت مردمی با پلیس در امنیت پایدار	مشارکت خواهی	پذیرش مشارکت اجتماعی توسط مقامات و مسئولین	۶
		توجه به محله‌گرایی در رویکرد مشارکت‌خواهی	۷
		پذیرش اصل فعالیت داوطلبانه اجتماعی توسط شهروندان	۴
		وجود فرهنگ و زمینه‌های فرهنگی بستر ساز مشارکت	۸
		سطح بالای آگاهی‌های عمومی در جامعه	۹
		برگزاری همایش‌های علمی، انتشار مقاله، روزنامه، مجلات و بروشورهای علمی برای آگاهی بیشتر مردم	۵
		درخواست راه حل و کمک‌های فکری از شهروندان	۴
		آماده‌سازی افکار عمومی جهت پذیرش عملی پیشنهادهای پلیسی	۳
		تشکیل دوره‌های آموزشی برای شهروندان،	۸
		توجه افزایش سازگاری با شهروندان	۵
مشارکت مردمی با پلیس در امنیت پایدار	مشارکت خواهی	تأمین عدالت اجتماعی، عدالت اقتصادی و عدالت سیاسی	۸
		تمرکززدایی، تراکم‌زدایی و واگذاری واقعی امور به شهروندان	۱۱
		شکل‌گیری نهادهای داوطلب، مشارکتی و توانمندسازی بهره‌برداران	۷
		افزایش حس تعهد و مسئولیت پلیس در ادراک جامعه	۹
		رفع موانع ساختاری مشارکت و بستر سازی در جهت سامان‌یابی مشارکت مردم در قالب تشکل‌های مردمی	۶
		فراهم آوردن ساختار آگاهانه، خودجوش و نهادینه‌شده مشارکت	۱۰

	مردم از طریق انتقال دانش مربوطه و برنامه‌های آموزش رسمی و غیر رسمی
۷	گسترش و ارتقاء بینش و فرهنگ مشارکت و ارتقاء روحیه جمعی در جهت نهادینه کردن امر مشارکت
۶	اشاعه شیوه‌های پایدار و تلاش در جهت اصلاح الگوهای ناپایدار و تصحیح زمینه‌سازی روش‌ها
۴	ایجاد، گسترش، تقویت و هماهنگی بین بخش‌های دولتی و مردمی ذیربط با مسائل انتظامی و امنیتی
۳	تدوین شاخصه‌های ارتقای مشارکت‌های اجتماعی
۳	شناسایی و تعریف بسترهای مشارکت اجتماعی
۵	زمینه‌سازی برای حضور و مشارکت
۷	آموزش آحاد جامعه در راستای ارتقای مشارکت اجتماعی
۶	شناسایی ظرفیت‌های مردمی در حوزه مشارکت اجتماعی
۶	فراهم آوردن شرایط لازم به منظور استفاده از تجربیات صاحب-نظران و تشکل‌های برتر مرتبط
۴	اعتماد افراد نسبت به هم، اعتماد افراد نسبت به نهادها و دولت و بالعکس
۴	تقویت و توسعه زمینه‌های مشارکت اجتماعی مردم در برنامه‌ریزی-ها از طریق بهبود شیوه‌های مدیریت انتظامی و امنیتی
۶	اتخاذ شیوه و روش مناسب در دعوت به عضویت مردم در مشارکت
۸	برنامه‌ریزی مناسب برای افزایش هماهنگی‌های محلی
۹	توجه و احترام به فرهنگ‌های بومی
۶	توجه جدی به مدیریت غیر متمرکز برای جلب مشارکت مردمی
۵	زمینه‌سازی نظارت مردم بر پلیس
۶	جذب حداکثری و دفع حداقلی
۵	از بین بردن فاصله با مردم
۳	نظرخواهی از شوراهای محل

در جدول ۴ شاخص‌های مشورت‌جویی برای مشارکت با پلیس نمایه شده است.

جدول ۴. شناسایی شاخص‌های مشورت‌جویی

مفهوم	مقوله	زیر مقوله	فراوانی
مشارکت	مشارکت	وجود میزان در خور توجهی از اعتماد و اطمینان متقابل بین دولت و شهروندان	۱۱
		وجود نهادهای شکل‌دهنده، گسترش‌دهنده و جلب‌کننده مشارکت شهروندان	۶

۵	رفع موانع قانونی، اداری و اجرایی موجود بر سر راه مشارکت شهروندان	جویی	مردمی با پلیس در امنیت پایدار
۵	بسترسازی پذیرش مسئولیت و مشارکت بیشتر مردم در امور انتظامی و امنیتی		
۷	ایجاد روابط صمیمانه بین مردم و پلیس و در نتیجه افزایش اعتماد مردم به پلیس		
۵	استفاده از نتایج تحقیقات برای ساخت برنامه‌های تلویزیونی در آگاهی دادن به مردم		
۴	تحقق نظارت همگانی، خودکنترلی و دیگر کنترلی		
۳	تطبیق دادن هرچه بیشتر تصمیم‌گیری‌های مدیریتی با اولویت‌ها و نیازهای جامعه		
۷	جذب حداکثری و دفع حداقلی		
۵	از بین بردن فاصله با مردم		
۳	حل و فصل دعاوی		
۶	استفاده از ریش سفیدان و معتمدین		
۷	برنامه‌ریزی کوتاه، میان و بلندمدت برای توسعه مشارکت‌های مردمی		
۷	تجلیل از بخش مشارکت‌های مردمی از طریق، برگزاری همایش و استفاده از رسانه‌ها		
۴	ایجاد زمینه برای فعالیت و مشارکت انتظامی و امنیتی با پلیس		
۶	واگذاری بعضی از مظاهر قدرت به مردم و اعتماد به آنها در تصمیم‌گیری‌های محلی		
۵	اقدامات گروهی و تشکیل		
۷	آموزش نیروهای داوطلب		
۱۰	تقویت تشکل‌ها با بهره‌مندی از تجربیات بسیج، مساجد و اساتید حوزه و دانشگاه‌ها		
۸	شناسایی ظرفیت‌های مردمی در حوزه مشارکت اجتماعی		
۶	تقویت و توسعه زمینه‌های مشارکت اجتماعی مردم در برنامه‌ریزی‌ها از طریق بهبود شیوه‌های مدیریت انتظامی و امنیتی		
۶	استقرار دبیرخانه شورای هماهنگی جهت افزایش همگرایی و مشارکت مردمی		
۴	تسهیل فرآیند تأسیس و تمدید سازمان‌های غیردولتی مرتبط با فعالیت‌های پلیس		
۳	استانداردسازی فعالیت سازمان‌های غیردولتی در راستای تأمین امنیت		
۵	انسجام در ساماندهی مردمی با همکاری همه دستگاه‌های کشور در ارائه خدمات فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی		
۳	زمینه‌سازی برای حضور و مشارکت حداکثری مردم		

در جدول ۵ شاخص‌های همکاری برای مشارکت با پلیس نمایه شده است.

جدول ۵. شناسایی شاخص‌های همکاری

مفهوم	مقوله	زیر مقوله	فراوانی
مشارکت مردمی با پلیس در امنیت پایدار	همکاری	تقویت و توسعه فضای همدلی، همکاری در بین آحاد مردم	۹
		فراهم نمودن زمینه ارتقاء روح همبستگی اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی، روابط اجتماعی در جامعه	۵
		توجه جدی به ارتقاء روحیه از خودگذشتگی، ایثار، دیگرخواهی در روابط اجتماعی	۵
		تقویت روحیه مقاومت در برابر سختی‌ها و مدارا با مشکلات محیطی	۳
		گفتگو و تعامل دو سویه و اعتمادساز با مردم برای توسعه همکاری با پلیس	۷
		شفاف‌سازی و مشخص بودن آورده‌های بخش عمومی و مردم در همکاری با پلیس در توسعه امنیت	۸
		توسعه روابط صمیمانه پلیس با مردم برای همکاری مستمر	۵
		فراهم بودن زمینه برای فعالیت و همکاری مردم با انتظامی کشور	۴
		توجه مزایای اجتماعی و امنیتی مشارکت افراد با پلیس	۵
		تقویت بسترهای همکاری و تعاون به‌جای تعارض و اقدامات سلبی	۳
		تلاش مضاعف برای به‌صحنه‌آوردن مردم با روحیه جهادی و تعاملی برای همکاری با برنامه‌های امنیت‌زا	۶
		فراهم‌نمودن زمینه‌های ادراک مثبت از عدالت اجتماعی، عدالت اقتصادی و عدالت سیاسی در جامعه	۵
		استفاده از ظرفیت همکاری تمام سمن‌ها و نهادهای مدنی غیر دولتی	۸
		برون‌سپاری بخشی از امور خدماتی انتظامی به مشارکت‌کنندگان در همکاری با پلیس	۶
		گسترش و ارتقاء بیش و فرهنگ مشارکت و ارتقاء روحیه جمعی در جهت نهادینه‌کردن امر مشارکت	۸
		شناسایی و معرفی سازمان‌های غیردولتی برتر و فعال در امر همکاری با پلیس به دولت و جامعه	۶
		شناسایی نیازها و امکانات ملی و استانی و محلی سازمان‌های مردم‌نهاد	۴
		شبکه‌سازی و ایجاد سامانه اطلاعاتی و ارتباطی گروه‌ها و تشکل‌های فعال در امر همکاری با پلیس	۶
		بهره‌گیری از بسترهای علم و تکنولوژی روز جهت توسعه همکاری افراد جامعه	۳
		رفع موانع فرهنگی - اجتماعی جامعه برای توسعه همکاری با پلیس	۳
توجه به ارتقاء سواد و آگاهی از پیامدهای مشارکت در آرامش و آسایش مردم	۴		
رفع زمینه‌های عدم اعتماد و احتیاط کاری در بین افراد جامعه	۵		
رفع زمینه‌های احساس بیم و خطری برای مشارکت‌کنندگان در همکاری با پلیس	۴		

در جدول ۶ شاخص‌های توانمندسازی برای مشارکت با پلیس نمایه شده است.

جدول ۶. شناسایی شاخص‌های توانمندسازی

مفهوم	مقوله	زیر مقوله	فراوانی
مشارکت مردمی با پلیس در امنیت پایدار	توانمندسازی	ادراک مثبت از فواید مشارکت در محاسبه سود و زیان توسط افراد جامعه	۵
		فراهم نمودن زمینه‌های توسعه انگیزه‌های معنوی برای مشارکت‌کنندگان	۸
		آگاهی و آموزش مستمر برای توانمندسازی روحی و روانی شهروندان	۴
		به رسمیت شناختن تنوع فکری و مدارا نمودن دیدگاه‌ها، عقاید و سلاقی مختلف افراد جامعه	۴
		ادراک مثبت از حمایت سیاسی و مدیریتی	۶
		توانمندسازی اجتماع در حل چالش‌های جرم و ناهنجاری از طریق حمایت از برنامه‌های پیشگیری از جرم محله محور	۷
		ادراک مثبت از حمایت و پشتیبانی پلیس	۷
		طراحی و بکارگیری شاخصه‌های توسعه مشارکت‌های مردمی با نظر مشارکت‌کنندگان	۵
		شناسایی و تعریف بسترهای مشارکت مردمی با مشورت آنان	۳
		تسهیل در ارتباط و تعامل مشارکت‌کنندگان با پلیس	۵
		شفاف‌سازی و استانداردسازی فرایندهای مشارکت‌کنندگان با پلیس	۵
		حمایت از مشارکت‌کنندگان سخت‌کوش و تخصصی در راستای اجرای برنامه‌های امنیت‌زا	۵
		تأمین هزینه مشارکت‌کنندگان در امور امنیتی خاص	۴
		توانمند نمودن افراد جامعه در کارکردها، فنون و تکنیک‌های مشارکت در عرصه‌های مختلف	۷
		توسعه زمینه‌های افزایش بهره‌وری در برنامه‌های مشارکت مردمی	۸
		تدوین و اجرای برنامه‌های قابل اجراء و متناسب با ظرفیت مشارکت‌کنندگان	۳
		حمایت و پشتیبانی مادی و سرمایه‌ای از مشارکت‌کنندگان در تأمین امنیت	۵
		توانمندسازی افراد جامعه در بهره‌برداری از برنامه‌های توسعه امنیت و ایجاد انگیزه مشارکت	۴
آشنا نمودن مشارکت‌کنندگان به مولفه‌ها و شاخص‌های تأمین امنیت پایدار	۶		

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه در همه حوزه‌های اجتماعی مشارکت عمومی و مردمی نقش عمده‌ای دارد و شهروندان به صورت فردی و گروهی، در تعاملات، روابط و نقش‌آفرینی اجتماعی در

برنامه‌های رفاه و امنیت عمومی سهیم هستند. این پژوهش با هدف ارائه الگوی سازوکارهای مشارکت مردمی با پلیس در تأمین امنیت پایدار انجام پذیرفت. نتایج نشان می‌دهد شاخص‌های زیادی در حوزه کارکردی پلیس باید برنامه‌ریزی و اجرایی گردد تا میزان مشارکت مردمی برای همکاری با پلیس در تأمین امنیت پایدار افزایش یابد. ۱۳۷ شاخص برای توسعه امنیت پایدار در نقش آفرینی انتظامی کشور با مشارکت مردمی مورد شناسایی قرار گرفت که در چهار بعد قالب‌بندی و سامان‌دهی شدند.

نتایج برخاسته از یافته‌های مرتبط با سازوکارهای اطلاع‌رسانی پلیس حاکی است که بهره‌گیری پلیس از سیستم‌های اطلاع‌رسانی به‌روز و نوین در شبکه رسانه‌ای و کانال‌های ارتباطی کشور می‌تواند فضای پذیرش گفتگو، اقناع‌سازی را به عنوان محور برنامه‌های اطلاع‌رسانی پلیس توسعه دهد. بنابراین پلیس مدام با سنجش افکار و پایش نتایج تأثیر و اقناع‌سازی در ترمیم فرایند اطلاع‌رسانی باید کوشش نماید سطح اطلاع‌رسانی را غنی و کیفی نماید. آموزش‌های حرفه‌ای و استفاده از تمام ظرفیت‌های جمعی جامعه مانند مساجد، مدارس و غیره می‌تواند دامنه اطلاع‌رسانی و میزان تأثیر این اطلاع‌رسانی برای جلب مشارکت مردمی را افزایش دهد. توجه بر ارتقاء فرهنگ سازمانی، استمرار خلاقیت و توجه به اعتمادسازی نیز می‌تواند روند کیفی‌سازی اطلاع‌رسانی برای آگاهی‌بخشی به جامعه، افزایش اعتماد و توسعه مشارکت را تسریع نماید. بنابراین پلیس هرچه قدر بتواند کیفیت و میزان تأثیر اطلاع‌رسانی از برنامه‌های امنیت‌زای خود را افزایش دهد به همان میزان می‌تواند انتظار مشارکت عمومی را داشته باشد. این بخش از تحقیق حاضر با پژوهش‌های رستمی و دهقان (۱۴۰۰) و سعیدی (۱۳۸۹) که تحقیق اول بر آگاهی دادن به مردم و تحقیق اخیر بر رفع موانع آگاهی‌بخشی تأکید دارند، همسو می‌باشد.

نتایج برخاسته از یافته‌های مرتبط با سازوکارهای مشارکت‌خواهی پلیس حاکی است که تقویت زمینه‌های پذیرش مشارکت در فرهنگ سازمانی و افکار و فضای

سازمانی و تمرکز بر برنامه‌های محله‌محوری، دایر نمودن دوره‌های ویژه برای داوطلبین مردمی به مشارکت با پلیس، ادراک مثبت از شرایط و مداخلات مردمی در حوزه امنیت را در فضای جامعه به وجود می‌آورد. با رفع موانع احتمالی ساختاری، ایجاد، گسترش، تقویت و هماهنگی بین بخش‌های دولتی و مردمی ذی‌ربط با مسائل انتظامی و امنیتی و ایجاد، گسترش، تقویت و هماهنگی بین بخش‌های دولتی و مردمی ذی‌ربط با مسائل انتظامی و امنیتی و نیز با نظرخواهی از معتمدین و شوراهای محلی و توجه به فرهنگ‌های بومی، مشارکت مردمی هموار می‌گردد. همچنین توجه جدی به مدیریت غیر متمرکز برای جلب مشارکت مردمی، جذب حداکثری و دفع حداقلی و از بین بردن فاصله با مردم نیز یکی دیگر از عوامل موثری است که می‌تواند زمینه توسعه مشارکت مردمی را فراهم نماید. این بخش از تحقیق با پژوهش‌های انجام‌گرفته توسط سعیدی (۱۳۸۹) که بر مشارکت مردم تأکید می‌کند و شمس‌الدین (۲۰۲۰) که موضوع انعطاف‌پذیری را طرح می‌کند و اسکوغان (۲۰۱۱) که به تأثیر پلیس جامعه‌محور در امنیت و احساس امنیت اشاره دارد، همخوانی دارد. مشارکت‌خواهی از ویژگی‌های پلیس جامعه‌محور است.

نتایج برخاسته از یافته‌های مرتبط با سازوکارهای مشارکت‌جویی پلیس حاکی است که اگر میزان در خور توجهی از اعتماد و اطمینان متقابل بین دولت و شهروندان برقرار شود و پلیس با استفاده از نتایج تحقیقات روز، برنامه‌های رسانه‌ای موثر در افزایش آگاهی شهروندان با مشارکت سایر نهادهای همکار در تأمین امنیت طراحی و اجراء نماید، مشارکت مردمی افزایش می‌یابد. تحقق نظارت همگانی، ایجاد زمینه برای فعالیت و مشارکت انتظامی و امنیتی با پلیس و واگذاری بعضی از مظاهر قدرت به مردم و اعتماد به آن‌ها در تصمیم‌گیری‌های محلی از عوامل موثر دیگر در جلب مشارکت مردمی در تأمین امنیت پایدار است. همچنین همکاری پلیس با همه دستگاه‌های کشور در ارائه خدمات فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی و استانداردسازی فعالیت سازمان‌های غیردولتی در راستای

تأمین امنیت و توجه به اجرایی نمودن شاخص‌های شناسایی شده در حوزه مشارکت‌جویی پلیس، راه را برای توسعه مشارکت مردمی در امنیت پایدار باز و تسهیل می‌نماید. این بخش از تحقیق که مشارکت‌جویی را نیازمند اعتمادسازی می‌داند، با پژوهش‌های به‌عمل آمده توسط محبی و همکاران (۱۴۰۰)، رستمی و دهقان (۱۴۰۰)، رحیمی و همکاران (۱۳۹۷)، سعیدی (۱۳۸۹)، که سه مورد اول بر اعتمادسازی و مورد اخیر بر رفع موانع اعتمادسازی تأکید می‌کند، همسویی دارد.

نتایج برخاسته از یافته‌های مرتبط با سازوکارهای همکاری با پلیس حاکی است که با تقویت و توسعه فضای همدلی، همکاری در بین آحاد مردم و توسعه روابط صمیمانه با مردم برای همکاری مستمر و توجه جدی به ارتقاء روحیه از خودگذشتگی، ایثار، دیگرخواهی در روابط اجتماعی و تقویت روحیه مقاومت در برابر سختی‌ها و مدارا با مشکلات محیطی و همچنین گفتگو و تعامل دو سویه و اعتمادسازی با مردم از عوامل مهمی است که سطح مشارکت مردمی را افزایش می‌دهد. تقویت بسترهای همکاری و تعاون بجای تعارض و اقدامات سلبی و همچنین برون‌سپاری بخشی از امور خدماتی انتظامی به مشارکت‌کنندگان در برنامه‌های پلیس می‌تواند میزان همکاری را افزایش دهد. از سوی دیگر حذف و کاهش زمینه‌های عدم اعتماد و احتیاط کاری در بین افراد جامعه و بهره‌گیری از بسترهای علم و تکنولوژی روز بستر همکاری مردم و گروه‌های داوطلب، اجرای برنامه‌های ناظر بر تأمین امنیت را گسترش می‌دهد. این بخش از تحقیق با پژوهش‌های به‌عمل آمده توسط شمس‌الدین (۲۰۲۰) که بر انعطاف‌پذیری سیستم‌های حکمرانی و تغییرات مداوم سازگار با تغییرات محیطی و اسکوگان (۲۰۱۱) که بر پلیس جامعه‌محور تأکید دارند و از جمله ویژگی‌های این رویکرد همکاری با جامعه محلی است، همسویی دارد.

نتایج برخاسته از یافته‌های مرتبط با سازوکارهای توانمندسازی حاکی است که، فراهم نمودن زمینه‌های توسعه انگیزه‌های معنوی برای مشارکت‌کنندگان و آگاهی و آموزش مستمر

برای توانمندسازی روحی و روانی شهروندان و همچنین به رسمیت شناختن تنوع فکری و مدارا نمودن دیدگاه‌ها، عقاید سلیق مختلف افراد جامعه، توانمندی افراد جامعه و گروه‌های داوطلب در همکاری با پلیس، دامنه و کارایی مشارکت مردمی را گسترش می‌دهد. از سوی دیگر فراهم آوردن زمینه‌های مساعد برای افزایش ادراک مثبت شهروندان از حمایت و پشتیبانی پلیس می‌تواند توانمندی آنان را افزایش دهد. همچنین نتایج نشان می‌دهد که شفاف سازی و استانداردسازی فرایندهای مشارکت‌کنندگان با پلیس، تأمین هزینه مشارکت‌کنندگان در امور امنیتی خاص و آشنا نمودن مشارکت‌کنندگان به مولفه‌ها و شاخص‌های تأمین امنیت پایدار می‌تواند شهروندان را در فرایند همکاری با پلیس توانمند نماید. این بخش از تحقیق با پژوهش محبی و همکاران (۱۴۰۰) که بر سهیم نمودن مردم در پیشگیری تأکید می‌کند و قدر مسلم پیش‌نیاز سهیم کردن مردم در این امر مهم، توانمندسازی است همسویی دارد. همچنین این پژوهش را می‌توان با نتایج تحقیق اسکوگان (۲۰۱۱) که موضوع پلیس جامعه‌محور را مطرح نموده است، به دلیل رویکرد حاکم بر پلیس جامعه‌محور که بر توانمندسازی افراد جامعه در همکاری با پلیس تأکید دارد، همسو دانست.

به‌طور خلاصه می‌توان گفت، مهمترین جنبه‌های مشارکت، فراهم‌آوردن پیش‌شرط‌های لازم برای استفاده از توانایی بالقوه مالی، علمی، فکری و ... مردم است. در صیانت از امنیت اجتماعی و تحقق امنیت پایدار در سطح جامعه، روش‌های مختلفی اتخاذ می‌شود که یکی از آن‌ها و متغیرهای اساسی و مهم، مشارکت مردمی است. در جامعه امروز ایران و با توجه به ساخت اجتماعی آن، مقوله امنیت بسیار حائز اهمیت است و باید توجه داشت بسیاری از مشکلات و موانعی که امنیت جامعه را تهدید می‌کند ریشه در مواردی دارد که حل آن به جز حضور و همکاری آحاد مردم امکان‌پذیر نیست. امنیت اجتماعی همچون امنیت ملی چیزی جدای از مردم نیست، به همین دلیل هر کس باید به نوبه خودش در تحقق امنیت احساس مسئولیت کند، چراکه هر کس به سهم خویش به امنیت جامعه‌ای که به آن تعلق دارد، نیازمند است.

خوداصلاحی و خودنظارتی مناسب‌ترین واژه‌ای است که می‌توان برای توصیف وظیفه هر فرد در قبال حقوق تعیین‌شده‌اش در جامعه استفاده کرد. اگر به نقش مسئولیت شرعی و قانونی افراد در جامعه توجه شود، خواهیم گفت که افراد باید همواره در قبال حوادث، جرایم و موارد مخل امنیت، واکنش نشان دهند. انسان مسئولیت‌پذیر، در همه اوضاع و احوال، نقش خود را در برقراری امنیت اجتماعی حتی در مرحله پیشگیری، به منصفانه ظهور خواهد رساند. بنابراین پلیس به عنوان یک نهاد انتظامی و اجتماعی و با رویکرد ایجابی، جامعه‌محوری و فعالیت‌های اجتماعی باید تلاش نماید زمینه خودنظارتی افراد در جامعه را از طریق اقل‌سازی و آگاهی‌بخشی به مسائل امنیتی توسعه دهد. در مجموع می‌توان گفت پایداری امنیت و استقرار امنیت پایدار در سطح جامعه متغیری وابسته به میزان مشارکت اجتماعی و مردمی می‌باشد و مشارکت مردمی حاصل نمی‌شود مگر این که پلیس با ایجاد تعهد و مسئولیت در بین آحاد مردم جامعه از طریق دخالت دادن ایشان در امر تأمین نظم و امنیت عمومی جامعه به نوعی مردم را پای صحنه آورد.

پیشنهادها

- ۱- در حوزه «اطلاع‌رسانی» به‌عنوان یافته‌ای از این تحقیق، پیشنهاد می‌گردد مردم به نحو مقتضی و با استفاده از بسترهای اطلاع‌رسانی موجود آموزش‌های پیشگیری از جرم را فراگرفته و در جریان امور امنیتی به جز مواردی که ممکن است احساس امنیت جامعه را برهم بزند، قرار گیرند.
- ۲- حوزه‌های «مشورت‌جویی و مشورت‌خواهی» به عنوان تضمینی برای اجرای هر چه بهتر طرح‌های انتظام‌بخشی و کمک به امنیت پایدار با شیوه‌های مختلف مثل کسب نظر مردم در بستر سامانه پلیس من و یا دعوت از افراد صاحب‌نظر در نشست‌های تخصصی مورد توجه مسئولان پلیس محلی و سطوح بالاتر قرار گیرد.

۳- در حوزه «همکاری با پلیس» به عنوان یافته‌ای از این تحقیق لازم است با برشمردن نتایج مثبت همکاری مردم با پلیس، شفاف‌سازی اقدامات پلیس، ارتباط صمیمانه پلیس با مردم و لحاظ نمودن نظر مردم در تصمیم‌گیری‌های پلیس، روح و انگیزه همکاری مردم با پلیس را افزایش داد.

۴- در حوزه «توانمندسازی مردم» و نقش آن در پیشگیری از جرم و امنیت پایدار به عنوان یافته مهم تحقیق، لازم است مولفه‌های توانمندسازی همچون سپردن برخی امور به خود مردم تقویت تا نقش بهتری در حوزه پیشگیری از جرم و کمک به امنیت پایدار ایفا کنند.

منابع و مآخذ

الف. منابع فارسی

آقامیری، حمیده سادات (۱۴۰۰). جایگاه مشارکت شهروندی در اقتصاد سبز شهری با تأکید بر امنیت غذایی. (مطالعه موردی: منطقه ۴ شهرداری تهران)، دو فصلنامه توسعه پایدار محیط جغرافیایی، ۴(۳)، ۱۵۵-۱۴۲.

https://egsdejournal.sbu.ac.ir/article_101677.pdf

بیگوند، حامد و بیژنی، علی (۱۴۰۰). تبیین سازماندهی فضای شهری با رویکرد انضباط اجتماعی. (مطالعه موردی: منطقه ۱۲ تهران). فصلنامه علمی امنیت ملی، ۴۲(۱۱)، ۳۵۰-۳۱۹.

https://ns.sndu.ac.ir/article_1739.pdf

چلبی، مسعود (۱۳۸۴). جامعه‌شناسی نظم تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی. تهران: نشر نی.
حبیب زاده، قاسم (۱۳۹۸). ابعاد امنیت از نظر امام خامنه‌ای (مدظله العالی). فصلنامه امنیت ملی، ۳۱(۹)، ۷-۳۲.

<file:///C:/Users/pc/Downloads/4035113983101.pdf>

دهقان، سکینه؛ تقی‌لو، علی‌اکبر و سعیدآبادی، رشید (۱۴۰۱). تحلیل اثربخشی نقش زنان در ابعاد مختلف امنیت پایدار در جامعه روستایی. (مطالعه موردی: روستای باغ معروف تبریز)، فصلنامه علمی مطالعات برنامه‌ریزی سکونت‌گاه‌های انسانی، ۱(۱۷)، ۳۱-۱۹.

https://jshsp.rasht.iau.ir/article_684076.pdf

رستمی، محسن و دهقان، محمدحسن (۱۴۰۰). *تأمین امنیت عمومی پایدار با نقش‌پذیری از سرمایه اجتماعی مردم محور*. فصلنامه دانش تفسیر سیاسی، ۳۷(۹)، ۱۱۰-۷۴.

<https://polir.ir/cdn/user/dig/9/357.pdf>

رحیمی، علی؛ محسنی، علی رضا و جهانیان، وحیدالدین (۱۳۹۷). *بررسی نحوه و تاثیر مشارکت شهروندان با پلیس در برنامه‌های پیشگیری اجتماعی از جرم*. (مطالعه موردی: مشارکت شهروندان تهران با پلیس و مقایسه آن با مشارکت شهروندان در کلان شهرهای آمریکا)، مجله مطالعات امنیت اجتماعی، ۵۶(۹)، ۴۷-۱. <file:///C:/Users/pc/Downloads/4004713975603-1.pdf>

رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۹). *فرهنگ مفاهیم و اصطلاحات برنامه ریزی و توسعه روستایی*. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.

سعیدی، محمدرضا (۱۳۸۹). *مشارکت مردم و ناجا (با تاکید بر موانع و راهکارها)*. تهران: معاونت اجتماعی ناجا (اداره کل مطالعات و تحقیقات اجتماعی).

سرتیپی، زهرا؛ مدیری، مهدی و پیشگاهی فرد، زهرا (۱۴۰۱). *شناسایی پیشران‌های کلیدی در راستای تحقق پذیری امنیت پایدار منطقه‌ای براساس معیارهای پدافند غیرعامل*. (مطالعه موردی: منطقه لوسانات)، فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، ۴۱(۱۵)، ۵۴-۳۹.

<file:///C:/Users/pc/Downloads/6000314014103.pdf>

قیصری، نورالله (۱۳۹۸). *مشارکت اجتماعی؛ معناکاوی یک مفهوم راهبردی*. فصلنامه مطالعات راهبردی فراجا، ۱۱(۴)، ۵۹-۳۱.

http://journals.police.ir/article_92929.pdf

عشایری، طاهیا؛ قنبری، علی؛ تامیان، فاطمه و مهتری، محمد (۱۴۰۰). *بررسی تأثیر مصرف رسانه های جمعی بر امنیت اجتماعی شهروندان*. فصلنامه علمی امنیت ملی، ۳۹(۱۱)، ۳۴۴-۳۲۱.

https://ns.sndu.ac.ir/article_1401.pdf

گلابی، فاطمه و اخشی، نازیلا (۱۳۹۴). *مشارکت اجتماعی و نشاط اجتماعی*. نشریه علمی جامعه شناسی کاربردی، ۳(۲۶)، ۱۶۰-۱۳۹.

https://jas.ui.ac.ir/article_18407.pdf

گیدنز، آتونی (۱۳۸۶). *جامعه‌شناسی*. ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نشر نی.

محبی، علی؛ نائب پور، محمد؛ امیری، عبدالرضا و ابراهیم زاده، علی (۱۴۰۰). *ارائه الگوی مشارکت‌های مردمی در مدیریت انتظامی پیشگیری از جرم*. پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی، ۳(۱۴)، ۵۸-۳۱.

<file:///C:/Users/pc/Downloads/4002014005502.pdf>

هزارجریبی، جعفر (۱۴۰۱). *سرمایه اجتماعی: فراز و فرود آن در پژوهش‌های دانشگاهی*. ماهنامه علمی جامعه شناسی سیاسی ایران، ۵(۵)، ۱۴۱-۱۲۱.

https://jou.spsiran.ir/article_153082.pdf

ب. منابع انگلیسی

- Carpentier, Nico (2012), "The Concept of Participation, if They Have Access and Interact, Do They Really Participate?", *Revista Fronteiras – Estudos Midiáticos*, 14(2).
<https://pdfs.semanticscholar.org/3961/3cd2c4b95ef5dee93a6f8e2ed47512b3981c.pdf>
- Pierce, Eileen L. (2011): *Citizen-Informed Performance Measurement and Reporting in Local Government. Key Factors For Effective Democratic Governance*. Western Michigan University, United States.
- Pejkovski, J., & Pejkovska, M. K. (2019). Environment, Security And Urban Living Of The Family. In *International Scientific Committee/International Scientific Conference Urban Swcurity* (55).
- Peterson, Pete & etal. (2011), *Golden Governance: Building effective public participation in California*, A report of National Conference on Citizenship, L.A. California, USA.
- Reatti, S. (2020). Active Citizenship in Urban Security Policies: Is Neighborhood Watch a Solution?. In *Handbook of Research on Trends and Issues in Crime Prevention, Rehabilitation, and Victim Support* (447-462). IGI Global.
<https://www.igi-global.com/chapter/active-citizenship-in-urban-security-policies/241487>
- Shamsuddin, S. (2020). Resilience resistance: The challenges and implications of urban resilience implementation. *Cities*, 103, 1-8
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264275119314210>
- Skogan, W.G. (2011). *The impact of community-based policing on neighborhood residents*, Sicago: Sicago University.
- Warren, A. M. Sulaiman, A. & Jaafar, N.I. (2014). Social media effects on fostering online civic engagement and building citizen trust and trust in institutions. *Government Information Quarterly*, 31(2): 211-351.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0740624X14000367>